

"Слово о полку Ігоревім" — шедевр давньоруської літератури

Оксана Болюк,

вчитель української мови та літератури

спеціалізованої ЗОШ I—III ступенів № 6

Кіровоград

Мета: дослідити поетику поеми шляхом аналізу образної системи твору; розглянути питання авторства; осягнути значення давньоруського шедевра для прийдешніх поколінь; задуматися про вічні людські цінності, використовуючи проблемний та асоціативний шляхи аналізу; розвивати критичне й аналітичне мислення учнів.

Тип: урок аналізу художнього твору.

Метод: проблемна бесіда з елементами аналітичного дослідження.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

Слово вчителя. Сьогоднішній урок — це підсумок роботи над текстом складного за структурою та розумінням змісту твору давньоруської літератури — "Слова о полку Ігоревім". Ми проаналізуємо образну систему твору, дослідимо її вплив на художню поетику поеми та проєкцію на проблематику, заявлену в темі твору.

III. Оголошення теми та мети уроку

IV. Асоціативний шлях аналізу

Прослуховування пісні Віктора Цоя "Група крові".

Асоціативний ряд:

Текст пісні

"Слово о полку Ігоревім"

<i>Победа любой ценой</i>	Ігор хотів перемогти за будь-яку ціну
<i>Не останется в этой траве</i>	Кривава трава
<i>Я хотел бы остаться с тобой</i>	Плач Ярославни
<i>Высокая в небе звезда</i>	Затемнення сонця
<i>Звёздная пыль на сапогах</i>	Зв'язок із космосом, із природою

V. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Розповідь учителя. Давньоруський шедевр має таку фабулу: кінець XII століття, невдалий похід князя Ігоря проти половців. Розв'язка твору — втеча Ігоря з полону з допомогою половця Овлура.

Другорядний епізод війн із половцями представлений як масштабна подія, що надало монументального значення основній ідеї — заклику до князів припинити міжусобні війни та об'єднатися в боротьбі проти зовнішнього ворога. Також Автор майстерно поєднує книжно-літописні традиції та фольклор, що сплелися разом із сюжетними колізіями в оригінальний твір ліро-епічного жанру.

2. Заповнення схеми образної системи твору.

Світ повинен бути в гармонії та єдності

Образи-персонажі Віщий Боян — "соловей старого часу" Ігор Святослав Ярославна Всеволод Інші князі Воїни Автор	
Образи-символи, пов'язані з навколишньою природою Сонце, зорі, трава, ріки, птахи, звірі, тьма, вітри, зозуля, синє море, вовк-перевертень, Дніпро-Славутич, хмари, блискавки, тумани	
Образи-контрасти	
Символи Руської землі: сонце світ соколи	Половецька земля: тьма хмари чорні ворони
Абстрактні Сон Святослава Плач Ярославни Образ рідної землі (узагальнений)	
Просторово-часовий портрет доповнюється звуковим Стогін рідної землі Шум трави Тупіт сотень коней Скрегіт зброї Посвист стріл Передзвін дзвонів Спів дівчат	

3. Коментарі до заповнення схеми, робота з учнями над проблемами твору.

Вчитель. Автор не ставив собі за мету переказ історичних подій, відтворення всього походу Ігоря, його долі. Він намагався дати їм політичну та емоційну оцінку. Таким чином, хоча мова йде про князя Ігоря, головним героєм твору є не він, а вся Руська земля.

Запитання до учнів:

— Чому автор порівнює себе із віщим Бояном, чим буде відрізнятися його розповідь?

— Яким показаний Ігор у творі? Наведіть цитати до характеристики цього образу.

— В якому персонажі уособлюється образ мудрого правителя? Порівняйте "Золоте слово Святослава" з "Прощальним словом Захара Беркута". Назвіть критерії справедливої державної діячі (за порівнювальними текстами).

— Чому образ Ярославни вважається найкращим у "Слові..."?

Вчитель. Ярославна — реальна особа, дружина князя Ігоря Святославовича Новгород-Сіверського, донька могутнього галицького князя, названого в творі Осмомислом. Княгиня — носій ліричного, жіночого начала, з нею пов'язані МИР, РОДИННІ ЗВ'ЯЗКИ, ЛЮБОВ. Її монолог написаний у формі фольклорного жанру — плачу. Ярославна викликала великий інтерес у авторів ХІХ—ХХ століття, більший, ніж фігура центрального героя твору.

(Виразне читання учнем поезії Тараса Шевченка, присвяченої цьому художньому образу.)

Можливо, Ярославна підкупила Овлура, який відпустив із неволі князя Ігоря, а в творі це передано через персоніфікований образ зозулі, яка полинула до коханого.

До питання про авторство твору

Усі думки Автора "Слова...", усі почуття звернені до народу. Він висловлює гнів проти князів, які втягують у війну тих, хто має орати землю, сіяти зерно, збирати врожай. Хто ж він — Автор?

Оригінальна теорія щодо авторства твору

Автор — княгиня Ярославна.

Аргументи на захист цього твердження

(із залученням критичних думок восьмикласників)

Критерії визначення Автора (за академіком Дмитром Лихачовим)	Автор — Ярославна
1. Світська людина.	1. Так.
2. Близька до князівського осередку.	2. Співпереживання за справи чоловіка.
3. Прекрасне знання історії, політики, культури, фольклору, географії.	3. Так, освічена князівна.
4. Літературне обдаровання.	4. Притаманне обдарованим жінкам.
5. Справжній біль за Руську землю.	5. Особливо — у плачі Ярославни.
6. Геніальний художник.	6. Органічний зв'язок із природою.
7. Патріот, що страждає	7. Страждання разом зі своїм народом. співпереживання: "Туга розлилася по Руській землі..."
8. Політична та емоційна оцінка походу князя Ігоря.	8. Емоційне сприйняття дійсності.

Епічність та масштабність персоніфікованих образів природи "Слова..."

Природа у творі — це не фон, а діючий герой.

— Як реагує навколишній світ на початок походу князя Ігоря?

— Знайдіть та прокоментуйте описи природних явищ у творі.

Висновок: діяння людей відбиваються на оточуючій природі, ми — її частка. Вже в ті часи акцентувалося, що в житті повинна бути гармонія з навколишнім світом. У творі ця думка образно передана через персоніфіковані слухові й зорові образи.

VI. Підсумок уроку

Шедевр давньоруської літератури "Слово о полку Ігоревім" несе велику громадянську ідею, гуманне ставлення до людини, природи й разом з тим — це надзвичайно поетичний твір.

— Скажіть, чим для нас, людей ХХІ століття, є "Слово о полку Ігоревім" і чи переконливо лунає крізь століття голос невідомого геніального Автора?

Плач Ярославни. 1881.
Василь Перов

VII. Домашнє завдання

Дослідити фольклорно-містичні сюжетні лінії твору. Подумайте, яким для кожного з вас є образ Рідної землі.

Слово о полку Ігоревім.
Борис Ольшанський